

МИЛИСАВ В. ЛУТОВАЦ

ПОВОДОМ СТОГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА ЈОВАНА ЦВИЈИЋА

Ништа природније за Географски институт „Јован Цвијић“ него посветити један зборник својих издања ономе чије он име носи и чијем се духом напаја. Годишњица рођења Јована Цвијића најповољнија је прилика за то.

Цвијић је многоструки научни радник: геоморфолог, геолог, антропогеограф, етнограф, социолог, етно-психолог. Сем тога, он је кроз науку и јавни рад постао у своје време национални појам. Стога је тешко у једном кратком осврту рећи о њему оно што заслужује и што већ није речено. Ограничићемо се на главне поставке и смернице Цвијићева рада.

На прво место ваља нагласити његов научни дар, проматрачку способност и неизмерну радну енергију. Рођен у крају чије је становништво синтеза досељеника из динарских крајева и заосталих ретких староседелаца, он је прави израз средине већине нашег народа. Та здрава и даровита народна природа обогаћена је схватањима и правцима добрих школа које је он учио. Почевши са радом на науци нашли су се сучелени захвални и неиспитани терен и даровити испитивач. Не само што је примењивао стечена знања, већ је проучавањем долазио до нових погледа на науку. Из тих међусобних утицаја — даровитости, терена и акције — настала су значајна дела, различита по садржини, а јединствена по научној методологији.

Као што је речено, Цвијић је био неуморни теренски испитивач до краја свог плодног живота. Подухвати скопчани са беспутњем, тешким тереном и несигурношћу за лични живот, могу се објаснити само фанатичном љубављу према науци. Где нико није смео, ту је он стигао. Отуда и обиље оригиналних података у његовим делима. Као геоморфолог, он још у почетку рада пише значајне радове који ће га уздићи до велике научне висине. Бавећи се геоморфологијом искрсава и низ других питања која га привлаче. Уколико је даље ишао, пред њим су се отварали све новији и новији погледи и све шири захвати у географији. Он први увиђа да су човек и све његове духовне манифестације толико повезани са природом да се једно од другог не може одвајати. Тиме је он дао шире оквире географији. У његовом великом делу „Основе за географију и геологију Старе Србије и Македоније“ најпотпуније је дошла до израза регионална географија, где се у међусобној повезаности посматра не само природа, већ и привреда, насеља, живот и човек. Поједине

области у овом делу могу се сматрати ненадмашне регионалне географске монографије.

Из обиља проматраних питања Цвијић је даљим радом уобличавао своју концепцију антропогеографије, коју је поставио на много ширим основама него његови претходници, Раџел и други. У својим радовима „Антропогеографски проблеми Балканског Полуострва“ и „Балканско Полуострво“, он је дао нов правац овој географској дисциплини познат у светској науци као Цвијићева антропогеографска школа. Та школа је чувена не само по концепцији, већ и по организацији научног посла. У недостатку школованог кадра, Цвијић је и на терену учио људе и од многих њих створио ваљане раднике, особито на проучавању за едицију „Насеља и порекло становништва“, за која је Цвијић по речима Ј. Ердељановића рекао: „да ће то бити најлепши и најтрајнији споменик који ћемо за собом оставити, и који ће тек наше далеке генерације умети достојно да оцене“. Та се његова мисао већ данас обистинила. Цвијић је окупио око Географског друштва и научне раднике сродних научних грана, као и све оне који су на научном пољу нешто могли допринети. Он је будио интересовање за географију и етнографију и код учених и код још неучих. Истина, Цвијић није поклањао посебну пажњу привредној географији, јер она у то доба није негована као данас ни у другим земљама света. То не значи да он и на овом пољу није доста учинио. Не само што је приказивао привреду и живот у вези са природом и друштвом, већ је свуда давао и њен развитак у историјском пресеку.

Укратко речено, Цвијић је не само велики и многоструки научник, већ и оличење мисли и тежњи свога народа, кога је он дубоко познавао, учествовао у његовом животу и свуда га, где је то било потребно, преко науке заступао.

После Цвијићеве смрти следбеници његове школе наставили су да иду путевима великог учитеља. Али наука се разгранавала. Поред старих искрсавали су нови проблеми које укорак ваља пратити. Разуме се, за такав посао су потребне нове научне снаге и институције. Стога је после ослобођења, 1947. године, створен Географски институт са циљем да око себе окупи научне снаге које ће се бавити само проучавањем географије (геоморфологије, климатологије, хидрологије, биогеографије, економске географије, регионалне географије и антропогеографије).

И поред тешкоћа које у почетку рада прате сваку нову институцију, Географски институт је испољно велику научну активност. Он је из свих географских дисциплина до сада објавио 19 свезака Зборника радова и 17 свезака Посебних издања, што је велики прилог нашој науци.

Цвијићево име Института и његов научни дух морају бити путоказ у раду. Увек тражити ново и то научно уобличавати и што лепшим стилем и језиком представити — Цвијићева је основна мисао. Институт ће ићи тим путевима у проучавању многобројних географских питања која су од значаја за науку и праксу — као што се то показивало и у прошлости.